Uitgave van de vereniging
Molenvrienden Land van Cuijk

VERENIGING MOLENVRIENDEN LAND VAN CUIJK

Molenvereniging in het Land van Cuijk en Noord-Limburg
www.molens.net/landvancuijk

BESTUUR

VOORZITTER	Mari Goossens	D. Boutsstraat 25
	Tel. 0485-573815	5831 VN BOXMEER
SECRETARIS	Don Werts	De Aalsvoorten 20
	Tel. 0485-322460	5443 CG HAPS
	Fax 0842-110623	E-mail: molenvrienden.landvancuijk@planet.nl
PENNINGMEESTER	Perry Hendriks	De Vang 20
	Tel. 0485-322872	5437 BP BEERS
BESTUURSLEDEN	Walter Cornelissen	Park 8
	Tel. 0485-478818	5446 PH WANROIJ
	Stefan Willems	Lupine 3
	Tel. 0485-318028	5432 BT CUIJK

LEDENADMINISTRATIE	Tel. 0485-322460	De Aalsvoorten 20
	Fax 0842-110623	5443 CG HAPS
	GIRONUMMER: 4008385 *onder vermelding adres penningmeester*	

MOLENARCHIEF LAND VAN CUIJK	*Voor inlichtingen omtrent het archief kunt U contact opnemen met het secretariaat. Eenieder kan na afspraak het archief raadplegen*

BIOTOOPWACHT LAND VAN CUIJK	Tel. 0485-313298	Moleneind 4 5431 HW CUIJK

DE MOLENVRIEND 49

Colofon

Jaargang 19, nummer 1, januari 2003
Lijfblad van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk, opgericht in 1984.
De Molenvriend wordt gratis toegezonden aan de leden van de vereniging. De contributie hiervoor is • 10,--. Aanmelding kan geschieden door het bewuste bedrag te storten op de girorekening van de vereniging. De Molenvriend is een advertentiemedium. Prijs losse nummers • 0,70.

REDACTIE	*Harry Daverveld*	*Frits Harteman*
	Peter Simons	*Marko Sturm*
	Ben Verheijen	
REDACTIEADRES	*Bilderbeekstraat 23*	*5831 CW BOXMEER*
	of e-mail: j.m.sturm@tn.utwente.nl	
VERDER WERKTE(N) MEE	*Jan van der Crabben*	
ILLUSTRATIES	*Ludger Pauls, stichting erfgoed Boxmeer*	
VOORPAGINA	*De voormalige standerdmolen aan de Waranda te Boxmeer, zie het artikel in dit nummer.*	

In dit nummer

pagina 2 **Colofon**
pagina 3 **In dit nummer**
Van de redactie
pagina 4 **Mededelingen van het bestuur**
pagina 5 **De Waranda**
een reconstructie van de vroegere standerdmolen van Boxmeer
door: Frits Harteman
pagina 14 **Gedicht Jan van Cuijk**
een impressie naar aanleiding van een bezoek aan de molen
door: Jan van der Crabben
pagina 15 **Aan de licht**
een molenaar stelt zich voor...
door: Ben Verheijen
pagina 17 **Wat doe je zoal op die molen?**
een greep uit het logboek van de Katwijkse molen
door: Peter Simons
pagina 18 **Molens in de regio**
de stand van zaken omtrent onze molens
door: Frits Harteman en Ben Verheijen
pagina 22 **Der Bauer und der Windmüller**
de laatste aflevering van het stripverhaal

Van de redactie

Aan het begin van het nieuwe jaar wil de redactie van “De Molenvriend” U graag een gelukkig nieuwjaar toewensen. Natuurlijk hopen we met zijn allen op voldoende wind om te draaien, maar de redactie hoopt ook dat we het komende jaar weer veel goed nieuws en interessante artikelen over onze molens kunnen schrijven.

In dit nummer wordt bijzondere aandacht besteed aan de verdwenen standerdmolen van Boxmeer. Van deze molen zijn diverse archiefstukken en een tekening bewaard gebleven, redactielid Frits Harteman heeft aan de hand hiervan een reconstructie van de vroegere molen gemaakt. Op deze manier willen we dit materiaal voor iedereen toegankelijk maken en wellicht komen er op deze manier nog nieuwe inzichten naar voren.

Verder leest U in de vaste rubrieken over het reilen en zeilen van de molens en de molenwereld in onze regio.

Zoals ook in de bestuursmededelingen aangekondigd, wil de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk het volgende nummer van dit blad als jubileumuitgave laten verschijnen en alle molens en molenaars in dit nummer aan bod laten komen. Hierna hopen we weer op de gebruikelijke wijze verder te gaan met dit blad, kopij blijft dus – zoals gebruikelijk – gewoon welkom.

de redactie

Mededelingen van het bestuur

Allereerst wil ik u namens het bestuur van de Vereniging Molenvrienden Land van Cuijk de beste wensen voor het jaar 2003 overbrengen. Natuurlijk hopen we dat 2003 net zo'n windrijk jaar wordt als afgelopen jaar.

2003 zal in het teken staan van de diverse jubilea. Zoals u ziet ligt Molenvriend nummer 49 weer voor u. Er wordt al druk gewerkt aan de jubileumuitgave van de 50e Molenvriend. Dit zal een kleurrijke uitgave worden over de molens en de molenaars in het Land van Cuijk en Noord-Limburg.

In 1977 zocht de gemeente Cuijk mensen die opgeleid wilden worden tot vrijwillig molenaar. Als gevolg hiervan startte 25 jaar geleden, onder leiding van Dhr. Nick Wortman (vrijwillig molenaar van het eerste uur) en molenaar Sjef Kessels, de opleiding op de Jan van Cuijk. Dit alles heeft geresulteerd in een vereniging, zoals die nu al 19 jaar bestaat.

Op 10 en 11 mei wordt het feit herdacht dat de Hamse molen te Wanroij op zijn huidige standplaats herrees. Nog steeds is het onduidelijk of deze molen nogmaals verplaatst gaat worden, in verband met de op stapel staande uitbreiding van het tegenovergelegen industrieterrein.

Wat de molenromp te Beers betreft zit er weinig schot in de zaak. De Stichting Molen de Hoop is nog steeds van mening dat de gehele restauratie een kans van slagen heeft. Mogelijk dat in de toekomst het Land van Cuijk weer een molen rijker zal zijn.

Verder wordt er binnen het bestuur gewerkt aan de wervingscampagne van vrijwillige molenaars voor de molens in het Land van Cuijk en Noord-Limburg. Dit alles zal in samenwerking met het afdelingsbestuur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars plaatsvinden.

Tot slot kan ik mededelen dat het uitstapje van de Molenvrienden Land van Cuijk dit jaar in Noord-Limburg zal plaatsvinden. Dit alles zal plaatsvinden op zaterdag 15 maart in Afferden.
Molenmaker Beijk is bereid gevonden om ons rond te leiden in de wereld van een molenmaker. Na het bezoek aan de molenmakerswerkplaats zal een bezoek gebracht worden aan de molen Nooitgedacht. Tot slot zal in het tegenover de molen gelegen restaurant een maaltijd genuttigd worden.

Namens het bestuur: Stefan Willems

Agenda

15 maart
Uitstapje Molenvrienden naar Afferden
22 maart
Jaarvergadering de Hollandsche Molen te Amsterdam
1 april
Jaarvergadering Molenvrienden Land van Cuijk in de Batavier te Wanroij
5 april
Jaarvergadering Gilde van Vrijwillige Molenaars in het Openluchtmuseum te Arnhem
10 mei
Nationale Molendag
10 en 11 mei
Molenfeesten te Wanroij

Bij overname van artikelen en/of foto's, auteur en eventuele bron(nen) vermelden. Tevens hiervan melding maken bij de uitgeefster of redactie van dit blad.

De redactie stelt zich niet aansprakelijk voor eventueel gemaakte fouten of anderszins ontstane ongemakken.

De Waranda

Bestek met maatgegevens van de standerdmolen te Boxmeer d.d. 23 maart 1684

1. Inleiding

In het archief Huis Bergh te 's-Heerenberg bevinden zich onder inventarisnummer 6654 stukken betreffende het afbranden en weer opbouwen van de windmolen te Boxmeer in 1684.
Behalve genoemde stukken zijn er meer die handelen over deze molen, waarbij het echter gaat over de aanstelling van molenaars, priseringen, verpacht cedulen alsmede verklaringen over de toestand van zowel de molen in Boxmeer als St.-Anthonis.

De molens waren het eigendom van Albert van den Bergh, Graaf van de Vrijheerlijkheid Boxmeer. Deze Graaf en na diens dood in 1656 zijn weduwe verpachtte de "heerlijke" molens aan de meest biedende. De pachter had zich hierbij te houden had aan verschillende hem opgelegde voorschriften zoals omschreven in de condities. Enige ervan zijn genoegzaam bekend andere misschien niet. In dit artikel gaat het om de bepaling waarbij de pachter en de molenaar verplicht zijn de molen goed te onderhouden en waarbij zij verantwoordelijk worden gesteld voor alle eventuele schade die door hun toedoen is ontstaan en welke zij op eigen kosten dienen te herstellen.

Molen "de Waranda" tijdens schilderwerkzaamheden

En over deze bepaling gaat het hier; want wat is namelijk het geval. In de nacht van zaterdag op zondag 23 januari 1684 brandt de Boxmeerse molen geheel af. Volgens verschillende getuigen die gehoord worden zou de pachter Arnolt van de Hoogen wat minder zorgvuldig met het vuur op de molen zijn omgegaan, hetgeen hij uiteraard ontkent. Hij zou op een opgerold zeil voor de kachel hebben gezeten en die ondanks waarschuwingen te hard gestookt hebben. Wat overigens niet ondenkbeeldig is want het moet volgens een van die getuigen bitter koud geweest zijn. Bovendien moest er vuur zijn om het vet te verwarmen dat nodig was om het gaande werk te smeren. Was dit vuur nu wel of niet uit bij het verlaten van de molen? Ook de molenaar Jan van der Aa werd hierover gehoord als getuige, maar dat leverde evenmin veel duidelijkheid op. Mogelijk was het motto "wiens brood men eet enz." hier debet aan. Wat men zich van een dergelijk vuur moet voorstellen? Een kachel op een standerdmolen? De verschillende getuigen die gehoord werden spraken van "een vuur dat met de voet is uitgemaakt – vuister waarop enig vuur aanwezig was – vuur dat op de vuurhaard lag – of zonder meer over vuur". Mogelijk gaat het hier om een vuurplaat en geen kachel. Hoe dan ook, de molen was tot op de stiepen afgebrand hetgeen uiteraard grote consequenties voor de pachter doch ook voor de inwoners van Boxmeer had. Die waren nu genoodzaakt om hun koren op molen in St.-Anthonis te laten malen op straffe van verbeurdverklaring van paard en wagen, indien zij dit elders lieten malen. Thuis konden zij niet malen want het was hun verboden er een handmolen op na te houden. Mochten zij geen paard of wagen hebben

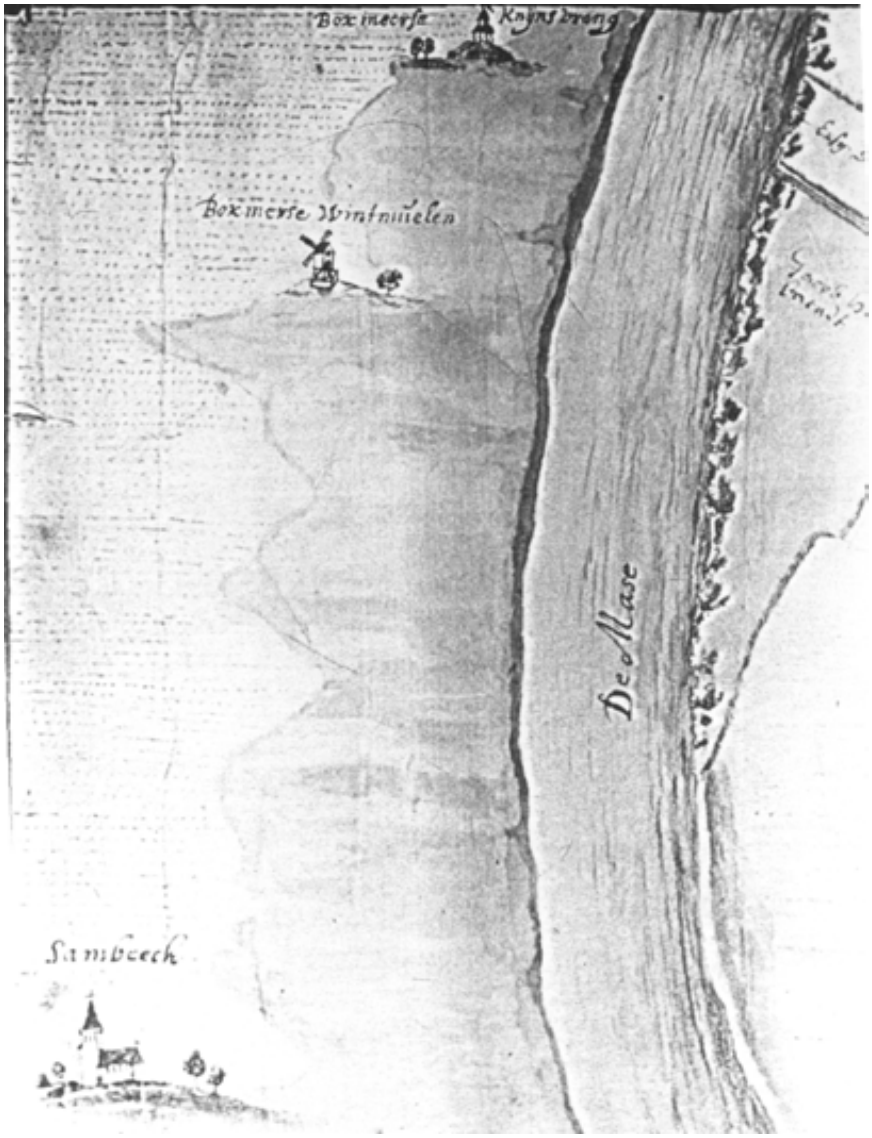

De ligging van de molen aan de Maas met daarboven de Warande met koepeltje. Herman Jansen (gezworen lantmeter) maakte deze kaart met Johan Siebers (Cleefse lantmeter) van Steenhem in juli 1686 wegens grensconflicten tussen Afferden en Heijen. Kopie Streekarchief Grave

dan diende de molenaar van St.-Anthonis het graan op te halen en het meel weer thuis te bezorgen. Dat was dus geregeld maar de pachter werd “attent gemaakt op de hierboven genoemde voorwaarde”. Door de Weduwe van de Graaf, Vrouwe Madeleine werd hij op 7 februari 1684 aansprakelijk gesteld voor de schade zijnde 2050 Gl waarbij nog de kosten kwamen voor eventuele reparaties aan het ijzerwerk, molenstenen, zeilen, touwen, repen en overige benodigdheden. De pachter was hier niet blij mee en sputterde behoorlijk tegen door het tot een rechtzaak te laten komen. De uitspraak hiervan is mij niet bekend.

Op 22 maart 1684 werd de molen aanbesteed en voor 2050 gl gegund aan Baas Theunis uit Beeck (Vierlingsbeek). Deze kreeg de opdracht om op de plaats waar zijn voorganger gestaan had de molen weer op te bouwen volgens het bestek van 23 maart 1684 en aanvullende voorwaarden die in dit artikel vermeld worden.

2. Ligging van de molen

De molen was gelegen bij de Warande, een verhoogd stuk grond nabij de Loerangel, wat destijds als jachtgebied voor de Graaf gold en waar hoofdzakelijk op konijnen werd gejaagd. Tegenwoordig het terrein achter het huidige Maasziekenhuis bij de boerderij van de familie Heinemans aan de Molendijk te Boxmeer.

3. Toelichting

Zowel het bestek als de aanvullende voorwaarden

worden in de bijlagen integraal weer gegeven. In de tekst komen hier en daar vraagtekens voor hetgeen wil zeggen dat ik niet weet wat de betekenis van het onderdeel etc. is. Het bestek is t.o.v. van andere gepubliceerde bestekken summier. Wel is een bouwtekening aanwezig. Maten worden dikwijls niet gegeven en veel wordt overgelaten aan de aannemer met termen als "naar de eis van het werk of zoals het behoort". Derhalve houd ik me voor uw op- of aanmerkingen gaarne aanbevolen. Niettemin zijn er voldoende gegevens om er achter te komen wat de omvang van de molen moet zijn geweest. Bij de opzet van dit artikel is gebruik gemaakt van een dergelijk artikel aan de hand van Luc Goeminne en Frans Weemaes aangaande de staakmolen van "Klein Gent".

4. Samenvatting van het molenbestek met lengtematen

a. Teerlingen en blokken
De teerlingen komen in het bestek niet ter sprake, mogelijk omdat die zijn blijven staan. Wel dient dit *muer werck* aan de zijkanten uitgevoerd te worden met 8 houten regels en 8 zonneblokken.

b. Gebinte
De kruisplaten hadden een lengte van 7,36 meter en hun maat was in het midden 33 bij 38 cm en op het eind 28 bij 33 cm. Volgens het bestek dienden de 4 buiten standvinken een lengte van 3,96 meter en de 4 binnen standvinken een lengte van 3,11 meter te hebben. Dikte onderaan moest zijn 28 bij 33 cm. De tekening geeft voor de buiten standvinken de maat 3,53 en 3,11 meter aan en voor de binnen standvinken 2,83 en 2,68 meter.

c. Standerd en zetel
De standerd was 7,36 meter lang. De maat onder was 64×64 cm en boven 59 cm. De lengte van de zetelstukken wordt niet aangegeven, wel de dikte: 31×36 cm. Uit te voeren *na den eis* met dubbele pennen.

d. Kast
De lange burriebalken dienen even lang te zijn als de steenlijsten, in dit geval 6,51 meter met een dikte van 28 bij 39 cm. Voorts met een kalf ertussen met dubbele pennen om de staart te borgen met daarop weer een balk van 23×26 cm. Vervolgens twee korte burriebalken met een dikte van 18 bij 21 cm.

De steenbalk had een lengte van 4,25 meter en een dikte van 64 bij 64 cm. Hoewel het bestek dit niet aangeeft heeft de molen dus een breedte van 4,25 meter en een lengte van 6,51 meter. De beide steenlijsten hebben ieder een lengte van 6,51 meter en een dikte van 31 bij 41 cm. De hoekstijlen hebben een lengte van 6,23 meter en een dikte van 26 bij 26 cm. De daklijsten moeten een lengte hebben van 6,79 meter en een dikte van 26 bij 28 cm. De waterlijsten worden niet met naam genoemd evenmin hun afmetingen.
Hoewel de standerdmolens uit die tijd gewoonlijk waren uitgerust met 1 moer- of spoorstijl geeft het bestek en de tekening 2 dergelijke stijlen aan. Lang 3,40 meter en dik 18 bij 21 cm.
Aan elke zijde komen 8 kruisen waarvan het hout 13 bij 15 cm dik moet zijn, lengtes ontbreken.
Er moet een balk onder het steenbed komen met een dikte van 26 bij 28 cm en onder de zolders dubbele ribben.
De kroonstijlen hebben een lengte van 2,55 meter en een dikte van 18 bij 21 cm.
Het stormeind heeft een tempelbalk van 26 bij 28 cm en moet verder uitgevoerd worden met een borstnaald van 7,36 meter lang en een dikte van 21 bij 23 cm. Verder dient deze voorzien te worden met een pulley (eikel?)
Voorts wordt er bij het stormeind gesproken over "*ein kromt bueten uit om binnen om te gaen"*(?*).*
Uiteraard moet er een windpeluw zijn, dik 31 bij 41 cm. en voorzien van een "*gebont"* (gebinte-voorkeuvelens) waar de as in draait. Vervolgens de ijzerbalk, dik 26 bij 28 cm. Een steunbalk dik 26 bij 31 cm en tenslotte de penbalk met een dikte van 33 bij 39 cm. Zowel onder als boven moet er een "*duijer"* zijn (deur?).

e. Kap
Volgens dit bestek moeten er 5 kapspanten zijn met een dikte van 10 bij 13 cm. De kromming hiervan moet volgens de "eis" zijn. Op de kap moet ook een nalt (makelaar?) aangebracht worden. Verder dient de kap gedekt te worden met droge schaliën.

f. Gevlucht
De borsten moeten 11,32 meter lang zijn. In het midden moet hun dikte 26 bij 31 cm zijn. Voorts worden er 4 lassen of opleggers vermeld welke van wilgen of dennenhout dienen te zijn. De lengte en toebehoren dienen volgens de "eis" te zijn. In 1906 kreeg de molen een nieuwe buitenroede, fabrikaat Fransen, met een lengte van 25,50 meter.

g. Molenas
De houten as moet een lengte hebben van 7,36 meter en een dikte van 62 bij 64 cm met aan het eind een dikte van 46 cm.

h. Bovenwiel en rondsel
Het bovenwiel heeft een diameter van 3,40 meter

waarbij de armen een dikte hebben van 15 bij 31 cm. De plooien zijn eveneens 15 cm dik. De velgen moeten 10 cm dik zijn en gemaakt worden van noten- of iepenhout. Het aantal kammen wordt helaas niet vermeld doch wel dat ze van essenhout moeten zijn.
Van het rondsel wordt alleen vermeld dat de staven van mispelhout moeten zijn. Ook hier geen aantal.

i. Vang
Bij de vang wordt gesproken van een lipvang en het materiaal hiervoor dient van (doef?) hout te zijn. Verder moet aanwezig zijn een vangbalk compleet met sabelijzer, in het bestek wordt dit een "schei" genoemd en een wip en met een (kloet = klamp o.i.d.?) aan de stijl (hanger?).

j. Meelkuip
De meelkuip wordt met het merendeel van zijn onderdelen vermeld alsmede de licht echter zonder afmetingen. De afmeting van de stenen wordt evenmin vermeld.

k. Luiwerk
De luias wordt vermeld zonder afmetingen. Een luikapje moet wel worden aangebracht.

l. Staart
De lengte van de staart dient na de "eis" te zijn. Op de tekening staat 29 voet aangegeven, hetgeen neerkomt op 8,20 meter. Als dikte staat vermeld 28 bij 31 cm. De hangbomen worden niet vermeld. Wel wordt vermeld dat de staart moet zijn uitgerust met een "schei" voor bevestiging aan de lange burriebalken.

m. Buitentrap
De lengte van de trapbomen moet als gebruikelijk zijn. Maat vermelding ontbreekt. De dikte dient boven 13 bij 26 cm te zijn. Verder wordt vermeld dat hij compleet met treden en windkoppel moet zijn. Verdere maten, zoals afstand van de treden, ontbreken.

n. Binnentrap
Wordt zonder maten vermeld.

o. Meelgoot en meelbak
Worden zonder maten vermeld.

p. Bekleding
De romp dient rondom bekleed te worden met planken en latten voor de kieren. Alles dient met goede nagels bevestigd te worden. De latten zouden een totale lengte moeten beslaan van 1000 voet = 283 meter. Gaan we uit van een lengte van 6 meter dan komen we op 47 latten met een breedte van 10 cm. (4 duijm)

Zo staan er nog een paar getallen op de tekening, maar of dit wel de juiste aantallen c.q. maten zijn of maar een paar aantekeningen? Om de zolders te bekleden is bijv. 100 voet planken nodig, dat zou in totaal 27 meter zijn. Of dit voldoende is voor twee zolders van 4,25 bij 6,51 meter lang minus het trapgat, betwijfel ik. Verder wordt een aantal van 2400 spaen (schaliën) vermeld.

5. Aanvullende bepalingen zoals deze zijn opgenomen in de "Conditien ende Voorwaerden"

De bouw van een nieuwe molen zal publiekelijk bij open inschrijving tegen de laagste prijs aan een of meerdere bekwame aannemers worden aanbesteed. De bouw zal plaatsvinden op de plaats van de afgebrande molen in Boxmeer.

1. De aannemer zal al het houtwerk, vanaf de voet / muur tot het hoogste punt van het dak, volgens het bestek leveren en zelf bekostigen. Voor het transport van het hout zullen de benodigde wagens en paarden beschikbaar worden gesteld mits het transport niet meer dan circa 2 à 3 uur in beslag neemt. Indien het hout verder dan 3 uur rijden van de bouwplaats gehaald moet worden, zal de aannemer het meerdere zelf moeten bekostigen. (In een voorstel aan de Gravin wordt gesproken van hout afkomstig uit het Graafschap Bergh en de Hapse bossen terwijl de planken uit het Land van Cleve zouden moeten komen. Of dit ook daar gehaald is blijkt niet uit de bescheiden. fh)

2. Het hout moet van een goede kwaliteit eiken zijn en voor medio april 1684 gekapt zijn. Verder dient het vrij van rode of witte olm, kwade noesten, vall quetsen (?) en spint te zijn.

3. De bekleding moet bestaan uit droge planken die voor maart 1683 gezaagd zijn. Het dak moet goed

Molen in 1933 met op de achtergrond de toren van Sambeek

en met droge schaliën bedekt worden.

4. De aannemer moet met het transport en de bewerking van het hout rekening houden dat de molen op zijn kosten eind mei of tenminste voor St.-Jan (24 juni fh) midzomer, geheel en bruikbaar opgeleverd wordt met alles wat daartoe nodig is. Voor wat de molenstenen, het grof ijzerwerk, de touwen en zeilen betreft, hiervoor wordt gezorgd en deze zullen niet tot zijn kosten behoren. De spijkers daarentegen komen weer wel voor zijn rekening.

5. Van het bedrag waarvoor de molen is aangenomen zal een derde deel blijven staan tot de oplevering. Van het overige deel zal de helft worden uitbetaald zodra het hout tot die waarde is geleverd en de andere helft navenant. Ter controle van het geleverde werk zullen twee onpartijdige meesters, door de opdrachtgever aan te wijzen, bij de oplevering aanwezig zijn.

6. Als de nieuwbouw door iemand gemijnd wordt, zal door de opdrachtgever tot de andere dag bedenktijd genomen worden of om de aanbesteding te bevestigen, op te hogen en de molen aan iemand anders na eigen goeddunken uit de hand aan te besteden, zonder dat de eerste bieder en mijner daartegen bezwaar zal kunnen maken.

7. Besluit

De molen is tot de Franse tijd in Grafelijk bezit geweest. Daarna is de molen enige tijd door Domeinen verpacht en vervolgens in particuliere handen gekomen. Lange tijd was hij in bezit van de familie Diels waarna de molen in eigendom overging aan mulder Piet Derkx, die achteraf gezien de laatste mulder zou blijken te zijn. In de loop van 260 jaar is er het een en ander aan de molen veranderd. Van het type openstanderdmolen is het een gesloten type geworden. Ook kreeg het een achterzomer met schoren en een bordes met een luifel daarboven. Zo zullen er wel meer veranderingen c.q. verbeteringen zijn toegepast. Of hij een achtermolen gekregen heeft zoals zijn collega destijds in St.-Anthonis is mij niet bekend. Mogelijk is dit nog te achterhalen. Van Beurden heeft in zijn schetsen uit de geschiedenis van Boxmeer een gedicht gewijd aan de molen waarin hij schrijft dat de molen met zijn kleuren blauw en wit wonderbaar in het landschap past en hem – de molen – in de laatste regel van dit gedicht een lang leven toewenst met de woorden: “Wij hopen, dat het lot hem spaar.”
Helaas heeft dit niet zo mogen zijn. Op 5 oktober 1944 ging de molen door oorlogshandelingen weer in vlammen op en bleef er niets meer van de bijna drie eeuwen oude molen over dan geschiedenis en bij toeval zijn kruirad. Rest mij nog ieder te bedanken die mij bij de transcriptie van het bestek of anderszins geholpen heeft.

Tekst: Frits Harteman
Foto’s: Archief Stichting tot Behoud van het Historisch en Cultureel Erfgoed voor de Gemeente Boxmeer

Bijlage I: Maten en materialen

Bij het omrekenen van de voeten en duimen zoals deze in het bestek vermeld staan, ben ik er in eerste instantie van uitgegaan dat voor Boxmeer i.v.m. de connectie met het Huis Bergh de Gelderse voet van kracht was, waarbij 1 voet = 10 duim of 27,19 cm en 1 duim derhalve 2,72 cm is. Bij de prisering van de stenen van de molen in St.-Anthonis wordt echter uitdrukkelijk vermeld dat de Graafse duim is toegepast. In dit geval zou bij houtmaten de Amsterdamse voet aangehouden worden. Deze is 28,30 cm en heeft 11 duimen van 2,57 cm. Hoewel de schaalverdeling op de tekening ook is onderverdeeld in 11 vakjes, ben ik er gezien het feit dat de roede per woonplaats of streek kon verschillen, niet zeker van of deze maat voor het onderhavige bestek van kracht was. Daarbij komt nog dat de aannemer uit Vierlingsbeek kwam en men daar een eigen lengtestandaard hanteerde. Zou hij er twee verschillende duimstokken op nagehouden hebben of een duimstok met verschillende maatverdelingen? En welke zou hij dan hebben toegepast? Enfin, wie het weet mag het zeggen. Vooralsnog heb ik de Gelderse voet verlaten en bij het omrekenen van de voeten c.q. duimen de Amsterdamse voet, zijnde de Graafse maat gebruikt.
Voor enkele onderdelen is het te gebruiken materiaal voorgeschreven. Voor het bovenwiel (kamrad) moet iepen worden gebruikt en voor de kammen essen terwijl de staven van het rondsel van mispelhout behoren te zijn. Het overig te gebruiken hout dient van: “goet eyken holt wesen vrij van rooden ofte witten ollem en quaede noesten” De lassen of oplangers mogen van wilgen of dennen hout gemaakt worden en wat de vang betreft, die moet van “doef (?)” hout zijn. Bij de meelkuip wordt van “stoll” (?) gesproken.

Bijlage II

Besteck van de Bockmerse wijnt molen van holt en aerbeijt als volcht

- Ierstelick moten daer wesen 2 kruijs balcken lanck 26 voet ande einden dick 11 en 13 duijm int mieden dick 13 en 15 duijm

- noch 8 stant vincken die buetenste lanck 14 voet den binneste lanck -11- voet dick onder - 11 - 13 duijm boven na den eis
- noch den sedel dick 12 - 14 duijm lanck nae den eis mit dobbel pinnen.
- noch acht blocken onder het kruijs werck noch 8 reijen neven het muer werck
- noch de stander lanck -26- voet dick 24 of 25- duijm, onder, boven 22 of -23-
- noch de steijn balck lanck -15- voet ofte nae den eis van het werck, dick -25- duijm
- noch de as lanck 26- voet dick 24-25- duijm, achter 18 naer vereijsch
- noch de stein liesten lanck -22- of 23- voet naer den eis dick -12-16 duijm
- noch de sedel balcken lanck als de stein liesten sein dick -11- en 18 - duijm mit ein kalf daer in daer de start in komt mit dobbel pinnen mit ennen balck dar op van 9-10- duijm.
- noch ennen start lanck nae den eis dick 11-12 duijm mit ein scheij daer in mit gaten dor de sedel balcken
- noch die hock stielen lanck -22- voet dick -10- duijm
- noch de dack liesten lanck -24- voet dick -10- 11- duijm noch 2 krombelen vor onder
- noch -4- stielen onder neven den steinbalck in die seijen lanck -12- voet dick -7-8- duijm
- noch de reijen en banden lanck nae den eis dick -5-6- duijm an ider seij -8-
- noch - 2- balcken an die langh seije onder daer de solder op leijt en die balcken dick 7-8- duijm als het werk toe staet
- noch die trap bomen lanck nae den eis dick boven -5-10- duijm mit treen en weijnas onder nae het werck
- noch den balck onder het stien beth dick -10- 11- duijm noch -2- balcken onder in die heijll an ider seij nae den eis van het werck
- noch den tempell balck dick -10-11- duijm lanck nae het werck
- noch den weijn balck dick -12-16- duijm
- noch den iser balck lanck (m.z. dick) -10-11- duijm
- noch den stuijn balck dick -10-12- duijm
- noch moet het sturmt eint ein kromt bueten uijt om binnen om te gaen
- man balck lanck nae de andere die linght van den steinbalck is man balck dick 13-15 duijm
- noch -5-paar sparen op die kap -4-5- dick kromp nae den eis
- noch ein weijn as en huijsken na den eis
- noch ein gebont op den weijn balck dick na den eis dar de as in lopt
- noch ein kamprat hoch -12- voet nae den eis van de molen die armen dick -6-12- duijm die ploeen dick -6- duijm die vellege dick 4 duijm van ipen ofte note bome holt
- noch ein ronsel van mit mispele staf ende essen kamen
- noch ein pram om het rat mit ein liep van doef holt
- noch ein mel kuijp mit kaer / en schon en dicksels, en stoll krap holt en well wat daer toe behoft mit het licht werck daer onder en rinck om den stien
- noch ein nalt in het stormeint lanck - 25- 26- voet dick -8-9- duijm mit ein pulleij daer op
- noch den solder onder en boven mit dobbel rieben
- noch tuee borsten lanck 40- voet dick int meden -10-12- duijm
- noch -4- lassen willege ofte dinne holt lanck nae den [e]is mit sijn toe behoer
- noch onder en boeven mit ein duijer alst behoft
- noch ein pramsleger mit ein scheij en weijp dar an ende einnen kloet an den stiell als het eist
- noch moet die molen geplanckt worden ront om mit tingell ende goede nagell vast gemackt ende die kap het moet goede eicken holt sein sonder spint ende kaet [quaede] nosten die -10- uijt de voet ende ein nalt op die kap na den eis van het werck
- noch tuee karen kasten en pijepen en backe daer op en onder slagen als behort
- noch tuee stielen lanck boven in die seijen int meden lanck -9- voet dick -7-8- duijm ende die reijen dick -5-7- duijm ende spreij banden als voeren
- noch ein trap an die solder en mell back en peijp
- noch moet den annemer gehouden seijn dat het holt goet is sonder quaet nosten ofte quaet spint van kortingh op het werck
- noch moet de molen gedeickt sein mit holtere schaleie
- indien in dit besteck noch ijdts vergeten was, so nochtans tot eenen well geaccomodeerden moelen nodig ist, sal efenwell naer behooren gemaeckt en gelevert worden, als wan het alhier uijtdrucklick benomt ware vuijtgenomen alleen steenen, grof iserwerck touwen en seijlen.

Bijlage III

Conditien ende voorwaerden waerbij onder […]rende wederhalinge van seecker protest den 11. deses […] voor substituijt scholtis, ende schepenen deser vrij-heerlukheid Boxmeer geinterponeert, ende aen Arndt van den Hooghe geinsimieert, bij dezen openen perck voor den minsten prijs aen eenen, ofte meer bequame

Molen "de Waranda" – opname in 1933

meesters sall aenbestaedt worden eenen niuwen wijndtmeulen, alhier tot Boxmeer aen platz vanden afgebranden, op te timmeren, ende behoirlick te setten.

1. Den jenigen welcke desen niuwen bauw aennhemen werdt sall all het holtwerck, soo daer tot vanden voet, ofte meuren, af tot op het uijtterste van 't dack van nooden is, volgens het besteck, selver becostigen, en de leveren, uijtgenomen dat hem tot het bijvaeren op omtrent 2 of 3 vuijren van hier de noodige wagens, ende peerde sullen verschaft worden, maer indijen het holt verrer als 3 uijren van hier soude moeten gehaelt worden, sall aennhemer den meerresk= selver becostigen.

2. Het holt, welck tot desen nieuwen meulen van nooden is sall altesaemen goet eijcken holt wesen, ende voor den halven aprill naestaengaende van den stam gehouden sijn, vrij van Rooden ofte witten ollem, quaede noesten, vall=queten, ende onbehoirlucke spint.

3. Daer en boven sall den meulen met drooge plancken, welke ten minsten voor den mert 1683 gesneden sijn bekleedt, ende het dack seer wel, ende voorsigtigluk mit drooge houtene schalien gedeckt worden.

4. Dat hij den meulen met het eijnde van den meij, ofte ten langssten voor St.Joannis midt sommer (24 juni fh), ganck, ende bruijckbaer opleveren can, mit alles wat daer toe van nooden is, vuijtgenomen alleen dat de meulensteenen, het grofisere-werck, de touwen, ende seijlen buijten sijn costen daer toe sullen begeschaft, maer de nagels vanden Aennemer becostigt worden.

5. Van de betaelinge, ofte penningen waer voor desen meulen sall aengenomen werden sullen staen blijven een derden als tot den tijdt toe dat den aennemer den geheelen meulen op sijne costen gelijck boven vermelt is, volgents het besteck, ende dese conditie sall ganck, ende bruijckbaer voor 2 onpartijdige meesters aen dese sijde te kiesen opgelevert, ende alsoo den contract voldaen hebben ,vanden onser rest sall aen hem betaelt werden de eene helfte soo balt hij soo veel holts tot suliken prijs op dije meulenplaets sall gelevert hebben, ende alsoo de andere helfte, ofte darde part naer advenant.

6. Naerdat desen nijuwen bouw bij jemant sall aengemient weesen, wordt bij de bestaders tot mergen ten [..] uijren uijtstell, ende bedencken genemen, om entweder hetselve aenmijnen te confirmeren, ofte op te heuen, ende den meulen aen jemant anders naer believen uijt der handt aentebestaden sonder dat den eersten aen mijner daertegens sall te spreecken ofte sigh te beschwaren hebben.

(Er is bestadt voor 2050 gl uijtgenomen de steenen, seijlen, grofijser werck, en de touwen neffens het bijvaaren van 't holt.)

Bijlage IV: Bronnen

- Archiefstukken Huis Bergh onder nummers 6654 en 6656
- De Zandkant van Boxmeer – A.F. van Beurden, Boxmeers Weekblad 04.12.1926
- Oud Boxmeer in Beeld – Uitg. H. Bloedsgilde, april 1983
- Grenzen verlegd – Rien v.d. Brand. e.a., Vierlingsbeek 1997
- Land van Cuijk, 33 dorpen en één stad – R. v.d. Brand en H. Douma, Boxmeer 2002
- De oude Nederlandse maten en gewichten – J.M. Verhoeff, Amsterdam 1982
- De Molenvriend, nummer 43, januari 2001
- De Molenvriend, nummer 29, oktober 1995

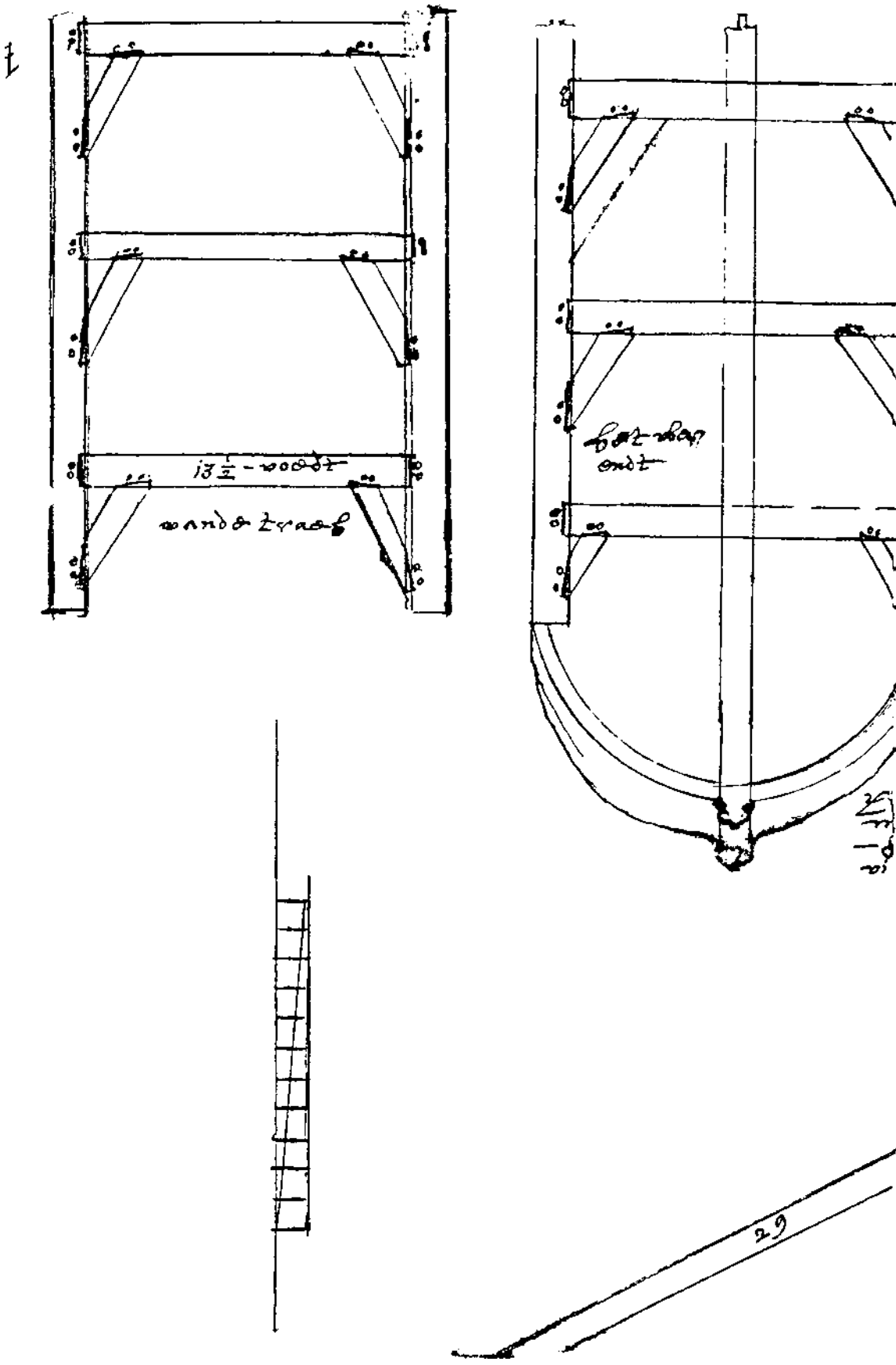

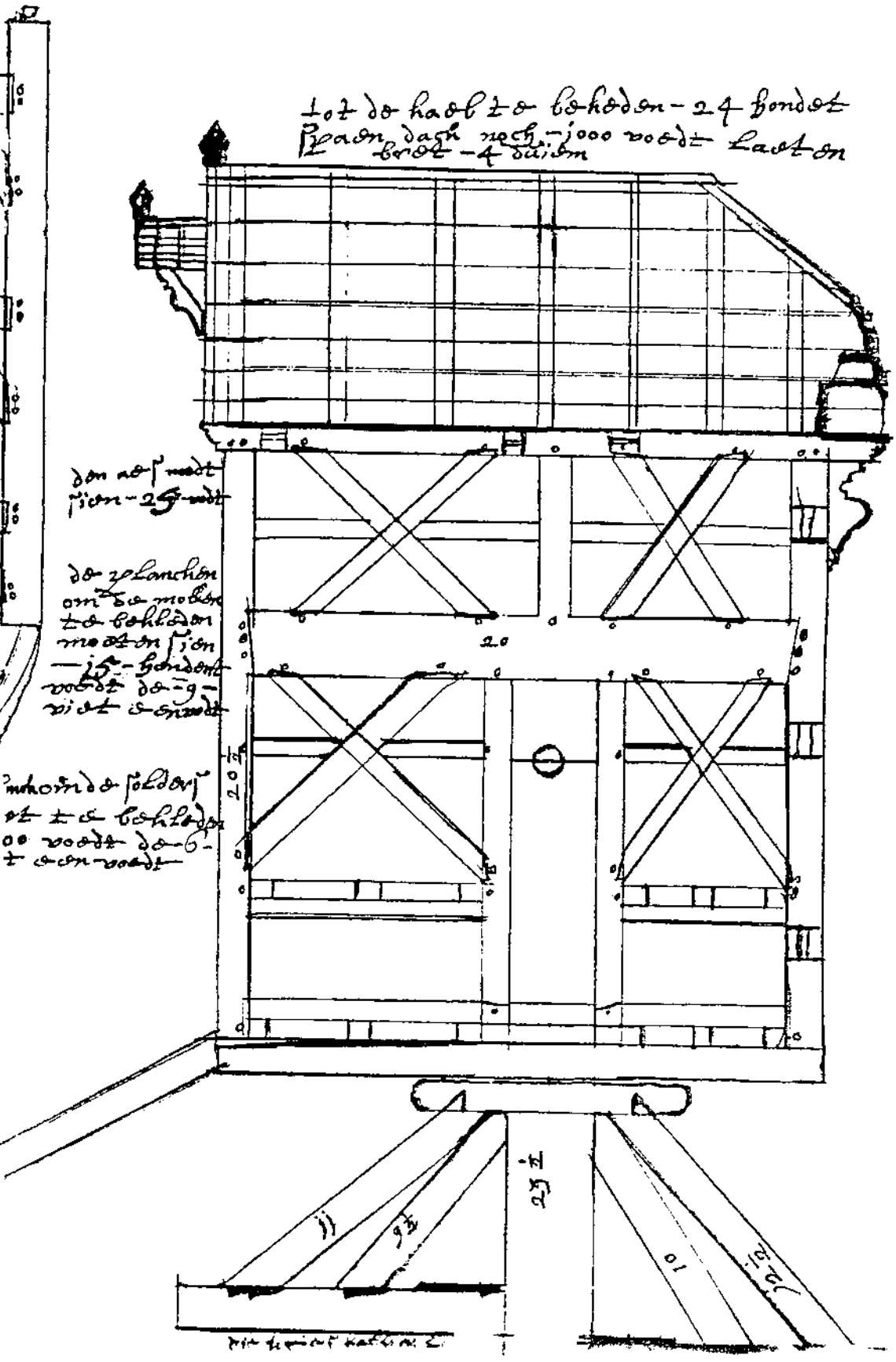

Gedicht Jan van Cuijk

Oktober 2002 bezocht de heer Jan van der Crabben de molen Jan van Cuijk. Hij was zo onder de indruk van deze molen, dat hij molenaar Ben Verheijen bedankte voor de rondleiding door een gedicht over de molen te schrijven. Hieronder ziet U dit gedicht afgedrukt.

Een molen

Een nieuwsgierige wachter, zo
staat de molen draaiend de
wolken te lezen, weerspiegeld
in de rivier.

Jeugdige ouderdom welke
de vlucht der vogels kent en met
wijsheid de vruchten der aarde ontvangt, om
ons tot voeding te zijn

De molenaars koesteren haar
hartslag in weer en wind. Zij
laten seizoenen voorbijwaaien
zonder slag of stoot.

Zij keren het heden om naar
gisteren en in de ziel van de molen
in de schaduw der wieken
rust een museum en zo

vertelt de molen trots over
haar verleden.

Aan de licht

Terwijl ik me neerzette om te beginnen met het verhaal voor de rubriek “Aan de licht” vroeg ik me af waar het allemaal over zou gaan. Alleen hoofdzakelijk over mijn ervaringen met de molenwereld of ook over andere zaken zoals die nou eenmaal in een mensenleven voorkomen. Misschien zijn bepaalde zaken wel met elkaar verweven. Over jezelf schrijven is niet een echt gemakkelijke zaak omdat het in breder verband hanteren van de ik-stijl in het algemeen nogal aanmatigend is. Ik heb besloten om niet alleen zaken met betrekking tot de windmolens naar voren te halen maar ook andere feiten of gebeurtenissen daar omheen en deze keer staat dan Ben Verheijen aan de licht.

Reeds als kleine jongens bezochten we de korenmolen in Rijkevoort, mijn geboorteplaats. Daar stond en staat nog de Luctor et Emergo, één van de jongste molens van het Land van Cuijk want deze werd pas in 1903 door de Sint-Hubertse molenaar Herman Verbruggen gebouwd. We reden dan met vader of de knecht vanaf de boerderij op de kar en later op de vierwielige wagen mee naar de mulder om maalgoed op te halen en nieuw graan te brengen. In die tijd bestond het op zandgrond verbouwde koren hoofdzakelijk uit rogge, gerst, haver en soms was er een akker met tarwe. Als kinderen moesten we praktisch de hele zomervakantie met de oogst meehelpen om de korenschoven te binden, op te zetten om te drogen en naar huis halen om in de schuur of op een korenmijt opgeborgen te worden. De molen maakte veel indruk als we naar binnen glipten. De machtige wieken, het stoffige meel dat in een dikke golf in de zak verdween, het luitouw dat de 100-ponds zakken alsof ze niets wogen omhoog bracht, de verhalen van de boeren. Dat gebeurde allemaal zo tussen de 4 en 10-jarige leeftijd, dus tijdens en enkele jaren na de oorlog want in 1937 werd ik op een boerderij op het Hoogeind geboren. Ook tijdens de speelkwartiertjes van de lagere school - welke op het pleintje tussen de nu berucht geworden biotoopbomen stond - gingen we soms naar de molen en probeerden stiekem naar de kap te klimmen natuurlijk zonder dat we ons van gevaar bewust waren. In deze periode ben ik ook begonnen met het spelen op een kleine accordeon die ik bij de buren leende en wat zich uiteindelijk ontwikkeld heeft tot een belangrijke hobby.

Na de lagere school waren de kinderen uit de kleinere en zelfs grotere dorpen in onze streek voor verdere studie en opleiding in het algemeen aangewezen op Boxmeer. Daar waren o.a. de Mulo, de LTS, de MMS en later nog de HBS gehuisvest. Na een jaar MULO kwam de HBS in zicht en na deze opleiding werd ik zoals toen nog voor de hand lag opgeroepen voor Militaire Dienst. Hierna werd in Eindhoven een hogere beroepsopleiding gevolgd in die tijd aangeduid als HTS, afdeling Electrotechniek en Electronica. In deze tijd werd er zo nu en dan een bezoek gebracht aan een malende molen of bij het voorbijgaan van een molen stilgestaan om het windwerktuig nader te bekijken. Het was toen nog gebruikelijk om windmolens af te breken en eventueel te vervangen door een mechanische maalderij tot de Monumentenwet van 1960 de molens op een monumentenlijst plaatste en het niet meer mogelijk was om zonder vergunning van hogerhand de molens af te breken. Vanaf deze tijd werden de molenrestauraties gepland en in gang gezet want bijna alle windmolens waren buiten functie en men zag ze er ook in het Land van Cuijk in een trieste vervallen staat bij staan.

In het jaar 1964 trouwde ik met Ton de Hoog die eveneens uit Rijkevoort van een boerderij kwam. We kwamen in Cuijk-Noord, de wijk De Valuwe te wonen, de koeien liepen toen nog voor het kamerraam. Jarenlang fietste ik samen met een buurman over het Katwijkse pont naar ons werk in Nijmegen. We kregen twee kinderen Yolande en Yvo welke momenteel respectievelijk in Amsterdam en Didam wonen. In

deze tijd hadden we heel wat zaken aan ons hoofd maar deze hadden weinig met windmolens te maken hoewel ik toch af en toe een molenfoto maakte. In 1973 gingen we op zoek naar een ander huis en kwamen uiteindelijk in Cuijk Zuid terecht, namelijk in de toen in opbouw zijnde wijk Padbroek. We waren toen in de gelegenheid om een huis te bouwen aan het Moleneind op een plek slechts honderd meter van de vervallen windmolen Jan van Cuijk gelegen. In verband met een andere werkkring moest ik overigens voortaan de andere kant op namelijk naar Venraij. Bij eerdere kontakten met de gemeente Cuijk was ter sprake gekomen dat de Cuijkse molen gerestaureerd zou worden. Tijdens de bouw van ons huis begon men ook met de restauratie van de molen en op één van de bouwfoto's is te zien dat de romp er even stralend uitzag als nu het geval is. De opening van de molen was een hele feestelijke gebeurtenis maar jammergenoeg was er geen wind en konden de wieken slechts enkele rondjes maken door het wind vervangende duwwerk van ijverige molenaars.

In datzelfde jaar 1973 deed de gemeente Cuijk een oproep aan mensen welke belangstelling hadden voor de windmolen in het Padbroek. Het was de bedoeling dat er weer met de molen gewerkt zou worden en daarvoor werd een speciale avond gehouden. Ik kan me herinneren dat er een redelijk grote belangstelling was en dat het een interessante avond was. Aanwezig waren o.a. de heren Nick Wortman een van de eerste geslaagde vrijwillige molenaars van ons land en de heer Sjef Kessels de laatste eigenaar en vakmolenaar van de Jan van Cuijk. Aan de hand van dia's vertelden ze over molens en kwamen we te weten wat het werken met windmolens zoal inhield en dat er op zaterdagmorgens op de Jan van Cuijk een opleiding tot molenaar gegeven zou worden. En zo kon het gebeuren dat er wel een tiental mensen op de molen afkwamen om de instructies van Nick Wortman en Sjef Kessels te volgen. Arjan, de zoon van Nick was hierbij ook betrokken want deze hield zich ook al een hele tijd met molens bezig. Men moest wel erg zijn best doen om ook eens een keer een zwichtlijn, het vangtouw of de kruizwengel in handen te krijgen. Er waren ook een paar dames bij en het was daar op de molen best een gezellige gebeuren, in de pauze gingen we bij mevrouw Kessels koffiedrinken. Het was ook wel eens streng want Nick Wortman was als accountant natuurlijk heel precies en zo moest elke handeling volgens het boekje gebeuren en had ook toen elk molenonderdeel zijn eigen naam. We kunnen wel zeggen dat Nick Wortman in samenwerking met Sjef Kessels de animator is geweest van het hele molengebeuren in het Land van Cuijk. Veel praktische zaken leerden we van molenaar Kessels die natuurlijk zeer bedreven was in het werken met de molen en ons op een vriendelijke manier vertelde wanneer we het niet goed deden. Aan de maalbak kwam men niet zo gemakkelijk want Sjef moest er toch van overtuigd zijn dat je gevoel voor het maalproces had. Langzaam werd de groep dunner want er vielen steeds meer mensen af. We waren helemaal van slag toen Sjef Kessels ziek werd en in december van 1978 overleed. Op het molenaarsexamen hadden we het niet zo begrepen maar in 1980 trok Theo van Bergen de stoute schoenen aan en ging op examen bij De Hollandsche Molen op de Desirée in Megen en kreeg als eerste in het Land van Cuijk het diploma voor Vrijwillig Molenaar uitgereikt. In 1981 deed ikzelf met goed gevolg examen op de molen in Vlierden bij de heer Joep Coppens die molenaar en tevens beeldend kunstenaar is en geboortig uit een molenmakersfamilie. In 1982 gaf Nick Wortman te kennen dat hij het wat rustiger aan wilde gaan doen want op 73-jarige leeftijd ging het hem allemaal niet meer zo gemakkelijk af. In 1983 ging hij terug naar Rijswijk, het stadje waar hij een groot deel van zijn leven al gewoond had. Na het vertrek van Nick Wortman heeft de Gemeente Cuijk mij verzocht om de taak van molenaar en toezichthouder op mij te nemen en tot op heden werk ik uit hoofde van deze functie nog steeds op de Cuijkse molen waarbij ik assistentie heb gekregen van molenaar Stefan Willems.

In de hiervoor beschreven periode hielden we regelmatig molenaarsbijeenkomsten en in 1985 resulteerde dit in de oprichting van De Vereniging Molenvrienden Land van Cuijk waarbij Johan Reijnders en mijn persoon naar de notaris gingen om de statuten officieel te ondertekenen. In de beginjaren bemoeide ik mij met het secretariaat en waren toen ook al druk bezig met ons blad De Molenvriend, het paradepaardje van de molenaars in het Land van Cuijk. Dat was nog in de tijd van de tikmachines en de stencilapparaten. Het voorzitterschap van onze vereniging mocht ik in de jaren 1996 en 1997 beleven. Officieel ben ik ook nog biotoopwachter voor het Land van Cuijk maar in de loop van de tijd heeft deze functie zich meer ontwikkeld in de richting van de molenaars en kunnen we zeker stellen dat de molenaar zelf de beste biotoopwachter is voor zijn eigen molen. Inmiddels heb ik de pensioenleeftijd bereikt en hoop toch nog een hele tijd mee te kunnen draaien in de molenwereld. Verder hoop ik me nog veel bezig te kunnen houden met onze kinderen en kleinzoon Jonah, huis en tuin en met het spelen op mijn geliefde instrument de accordeon.

Wat doe je zoal op die molen?

Deze vraag is mij al vele malen gesteld door bezoekers aan de Katwijkse molen. Om daar een goed antwoord op te kunnen geven ben ik eens terug gaan bladeren in mijn molenjournaal. Dit journaal is ontstaan in de vijftien jaar dat ik molenaar ben op de Katwijkse molen. Elke keer als ik op de molen was geweest heb ik opgeschreven wat er gaande was op en rond de molen. Een aantal hoogte- en dieptepunten hieruit heb ik op papier gezet. Het laat een stukje geschiedenis zien over de afgelopen vijftien jaar en dat de vrijwillige molenaars daarin een belangrijke schakel zijn.

1987

4 mei	Nadat we de vlaggetjes uit de wieken hebben gehaald, die versierd waren in verband met de 65e verjaardag van Jan van Kempen, hebben we voor het **eerst** de molen weer laten draaien na velen jaren van stilstand.
23 mei	"De Gelderlander" heeft een foto gemaakt van de molen met de heer en mevrouw van Kempen en de drie molenaars, Peter Simons, Perry Hendriks en Henk Pas.
12 september	Monumentendag, veertig bezoekers ontvangen. Sleepwiel van het luiwerk goed vast gezet op de luias. Eén zak tarwe gemalen.
7 oktober	's Avonds om 8 uur is er een namaakbrand in de molen uitgebroken. De vrijwillige brandweer uit Cuijk rukt uit met groot materiaal en heeft een zeer geslaagde brandoefening.

1988

2 januari	Harde ZW-wind, niet gedraaid. De trap van de overloop naar de maalzolder gerepareerd, 8 treden en een trapboom vervangen.
19 maart	De bomen rondom de molen teruggesnoeid tot een hoogte van 2,5 meter. Behalve de grote beukenboom tegen de stelling, daar moeten we met onze zagen van afblijven.
14 mei	Nationale Molendag. 6 zakken tarwe gemalen. Ongeveer zestig bezoekers ontvangen. Hebben papieren molentjes gemaakt en uitgereikt aan de kinderen, was een geslaagde dag.
20 augustus	De Poes heeft de kar met gerst als kattenbak gebruikt, alles zat onder de poep en pies. De kar leeggehaald en de maalstenen schoongemaakt.
5 november	Begonnen met de koekenbreker op te knappen. We hebben last van muizen, ze vreten dwars door de zakken heen.

1989

14 januari	Vijf zakken gerst gemalen. Tijdens inspectie van het steenrondsel blijkt één staaf gebarsten te zijn en drie staven los te zitten en één kam van het spoorwiel komt naar buiten. De muizen vreten goed van muizenvergif maar gaan er niet van dood.
28 januari	Twee kammen in het spoorwiel op steek gezet. Takken uit de beukenboom gezaagd. Hebben besloten niet meer te malen, maar alleen nog te draaien i.v.m. windbelemmering door de grote beukenboom.
1 juni	Het molenaarsexamen wordt op de molen afgenomen door "de Hollandsche Molen". De kandidaten waren Frits Harteman, Hans Heijs, Paul Groen, Nico Jurgens en Jan van Riet.
3 juni	Verf gekocht voor het schilderen van de roeden en het stellinghek. De windborden uitgenomen en afgewassen met verfreiniger. (*waren op vijf mei 1990 klaar met deze klus)*
11 oktober	De molenmaker heeft de bovenas naar voren gebracht. De wiggen in de askop aangeslagen want enkele wiggen zaten geheel los.

1990

27 januari	De vier katoenen molenzeilen in de kippenschuur behandeld met Hydroline.
14 april	Vogelnesten verwijdert uit het kruiwerk. De stelling gecarbolineerd.
12 mei	Nationale Molendag, slecht weer met veel regen, ongeveer vijfenveertig mensen bezochten de molen, waaronder negen communicantjes van de lagere school uit Katwijk.
19 mei	Een TV-ploeg uit "Katwijk aan de Rijn" heeft een TV-reportage gemaakt over "Katwijk aan de Maas".
8 september	Monumentendag, ongeveer tachtig mensen bezochten de molen, een zeer geslaagde dag.
3 november	De bascule van nieuwe pootjes voorzien, de oude waren opgevreten door de houtworm.

1991

9 maart	Een wanmolen van de gemeente Beers gekregen, deze op de maalzolder geplaatst.
6 april	Zeven kilo lood omgesmolten tot een broodje en dit aan de spreeuwenplaat bevestigd van end drie. Dit in verband met het wanwichtig zijn van het gevlucht.
28 sept.	De bliksemafleiding is doorgemeten door "het Gilde" en goed bevonden.
16 november	De robinia-bomen rondom de molen gesnoeid.

Tot zover het reilen en zeilen op de Katwijkse molen en zo zie je, dat je na vijftien jaar bezig zijn op een molen, jezelf niet hoeft af te vragen **"Wat doe ik zoal op deze molen?"** want het werk komt vanzelf naar je toe!

In deze aflevering is een deel van de vijftien jaar weergegeven. Het vervolg komt in een volgend nummer van dit blad.

Peter Simons

Molens in de regio

Aangezien de laatste Molenvriend begin november is uitgekomen is er van de meeste molens nauwelijks nieuws of helemaal geen nieuws te melden. Desondanks hebben we gemeend de rubriek Molens in de regio ook in deze uitgave te handhaven. Men kan er van uitgaan dat geen nieuws tenslotte goed nieuws is, hoewel dit niet altijd opgaat.

De Nooitgedacht te Afferden

Over deze molen zijn op het ogenblik geen bijzonderheden te melden.

De molen De Hoop te Beers

Zoals bekend is, is de gemeente Cuijk bereid om de molen voor een symbolisch bedrag over te dragen aan de Molenstichting De Hoop. Een dergelijke overdracht heeft voor de stichting echter ingrijpende consequenties o.m. op het vlak van de bestuursaansprakelijkheid. De stichting wil derhalve dat een aantal waarborgen in de afspraken met de gemeente Cuijk worden opgenomen.
Met de heer Nienhuis van Monumentenzorg is een bezoek aan de molen gebracht om de toestand waarin deze verkeert te aanschouwen. Men zal voorts nagaan welke onderdelen van de molen nog op de gemeentewerf van Beers liggen en wat daarvan nog bruikbaar is. Een restauratieplan zal worden opgemaakt.
In samenwerking met de Rijksdienst voor Monumentenzorg is er een aangepaste begroting gemaakt. Getracht zal worden om de aanvraag voor de restauratievergunning dit jaar (2002) nog te verzenden.

De Martinus te Beugen

Over deze molen is geen nieuws te melden. Er zijn wel plannen met betrekking tot de vloer van de invaart en eventueel het aanbrengen van een derde beltdeur naar de toestand van vroeger. Maar of deze plannen verwezenlijkt kunnen worden is nog maar de vraag.

De Jan van Cuijk te Cuijk

De molen Jan van Cuijk staat er weer mooi bij en de molenaars Ben Verheijen en Stefan Willems willen dit ook zo houden. Het gaat niet alleen om het mooie aanzicht maar ook om de molen in een goede maal-

vaardige en technische staat te houden. Dit streven valt binnen het kader van: Het duurzaam restaureren en repareren van de Jan van Cuijk. Daarom hebben de molenaars een brief aan de gemeente Cuijk gericht om ieder jaar zo tijdig mogelijk bij elkaar te komen om de onderdelen uit het 10-jarenplan definitief vast te leggen. In een vroeg stadium kan dan begonnen worden met het vrijmaken van de financiële middelen om het onderhoud en de restauraties voor het betreffende jaar compleet en tijdig uit te kunnen voeren. Tijdens het kruien is gebleken dat de nieuwe dakgoot het water niet helemaal goed afvoert want tijdens deze aktie bleek de goot diverse malen aan het einde over te lopen. Samen met de heer Beijk is dit bekeken. Dit geldt ook voor de entree-deuren waarvan diverse planken aangetast zijn en er gaten in de deuren vallen. Bij nader onderzoek bleken nog meer onderdelen van de entree in een niet meer zo beste staat te zijn. In welke mate gerepareerd of gerestaureerd moet worden moet nog uitgezocht worden. De moeder van Stefan Willems, Bep Willems-Kessels – dochter van de laatste vakmolenaar van de Jan van Cuijk Sjef Kessels – heeft een beschadigd molenzeil gerepareerd door het aanbrengen van een stuk zeildoek met een industriële naaimachine.

Bergzicht te Gassel

Van één veld alsmede de kap is het riet opgeklopt. Volgens de rietdekkers kan de molen de eerste tien jaar er weer tegen. Van één end moesten de spieën voor de scheien nog aangeslagen worden, dit is inmiddels gebeurd. Wat nog steeds niet gebeurd is, is het snoeien van de aanplant door Het Brabants Landschap. Hopelijk wordt dat niet vergeten door deze instantie waar de bomen blijkbaar “heilig” zijn verklaard. Wat het tweede koppel betreft; een aantal onderdelen hiervan staan gereed in de werkplaats van Molenmaker Beijk.

De Reus te Gennep

Jan Coopmans heeft geen nieuws te melden. De molen wordt van tijd tot tijd door Harry Kaak bemalen.

De Mariamolen te Haps

Men is gestart met het openleggen van één van de steenkoppels. Het is een bekend feit dat de rijn behoorlijk vast kan zitten op de bolspil. Zo ook in Haps, daar lijken ze wel aan elkaar vast gelast te zijn. Het is daarom geen overbodige luxe dat een en ander uit elkaar gehaald wordt voor een goede schoonmaak beurt. Zo zie je maar weer: rust roest.

De Gerarda te Heijen

Gezien het feit dat de molen nog niet over zeilen beschikt, is Harry Kaak genoodzaakt met zijn leerling Frank Heerde uit Sambeek naar De Reus uit te wijken.

De stellingmolen te Katwijk

Zondag 27 oktober was het ook in Katwijk raak. De storm zorgde ervoor dat het riet boven de deur op het Zuiden dreigde weggeblazen te worden hetgeen ook dreigde voor een gedeelte van het riet van het veld op het Zuid-Westen. Met behulp van eigenaar de heer Van Kempen heeft Peter Simons zo goed en kwaad als het kon, op gevaar af om met trap en al van de stelling afgeblazen te worden, een en ander hersteld. Verder heeft molenmaker Beijk 3 schoren van de stelling vernieuwd. Tevens is een nieuwe pensteen geplaatst en zijn de roeden doorgehaald.

De Korenbloem te Mill

Door omstandigheden is het er niet van gekomen om in contact te komen met de eigenaar. In ieder geval is er aan de molen nog niets gedaan. Hopelijk kunnen wij u hierover in een volgend nummer meer informatie geven.

De Vooruitgang te Oeffelt

Leerling Jan Abbink uit Eindhoven gaat in januari a.s. op toelatingsexamen. Peter Donkers uit Lith moet in verband met zijn werkzaamheden de opleiding tijdelijk staken. Op de molen bevindt zich de ligger van een Romeinse handmolen. Men wil deze handmolen weer compleet maken. Daartoe wordt met behulp van Hans Titulaer door John Houben een bijpassende loper gemaakt. Het is de bedoeling dat het geheel gecompleteerd wordt met een stoel. In verband met een slingering van de loper van het bestaande koppel zal deze gelicht en vervolgens uitgericht worden. Tevens zal deze steen gebild worden.

De Korenbloem en de watermolen te Oploo

Wat de standerdmolen betreft, hierover valt geen nieuws te vermelden. Alles draait op het ogenblik naar wens.

Met de watermolen ligt dit helaas anders. De hoeveelheid waterplanten achter de molen begint nu echt een probleem te worden. Het verwijderen hiervan blijkt echter niet zo eenvoudig te liggen. Het verwijderen misschien wel, maar wie houdt zich hier mee bezig? Moet het waterschap of de gemeente hiervoor zorgen.

De as en het bovenwiel van de Rust na Arbeid te Ven-Zelderheide

Daarbij komt nog dat het vrijkomende slib dat zich tussen de planten ophoopt onderzocht moet worden. Een spoedige oplossing is gewenst daar anders het functioneren van de watermolen op den duur in gevaar komt.

De Bovenste Plasmolen te Plasmolen

De één-cilinder motor van deze molen ontvangt zijn koelwater van de buitengelegen goot. Om dit water zuiver te houden was men tijdens het schrijven van deze informatie bezig een zandvanger tussen de goot en de motor te plaatsen. Verdere bijzonderheden zijn er op het ogenblik niet. De molen is tot mei a.s. gesloten. Wij hopen dat dit geen nadelige gevolgen voor de conditie van de molen met zich meebrengt.

De Luctor et Emergo te Rijkevoort

Het lag in de bedoeling om op 10 december te beginnen met het vervangen van de schoren etc. Doch door de inval van de vorst en de hiermede gepaard gaande ijzige koude heeft men de werkzaamheden tot nader order uitgesteld. Het ziet er naar uit dat dit begin januari 2003 is. Het hout hiervoor ligt reeds bij de molen. Wel wordt in de werkplaats de kruibok gerepareerd wat er op neerkomt dat het houtwerk vervangen gaat worden.

De Heimolen te Sint-Hubert

De elektrische verbinding tussen de twee roeden waarvan in ons vorig nummer sprake was, is inmiddels aangebracht. Ook de verbinding van de askop met de stalen as is gereedgekomen. De molen heeft 2 brandblussers gekregen waarvan er een op de luizolder en de andere op de meelzolder is geplaatst. De drie bomen (essen) voor de molen zijn gesnoeid. Harry Daverveld heeft een nieuwe leerling op de molen gekregen t.w. Mart Deelder.
Hans Selten is in het kader van de uitwisseling (andere molen) ondergebracht bij Peter Simons in Katwijk.

De Rust na Arbeid te Ven-Zelderheide

Er is bladlood aangebracht onder aan de romp en het loopvlak voor de steunrol op de romp is hersteld. Hiermede is het muurwerk aan de buitenzijde van de molen gereedgekomen. Verder is een aantal balkkoppen d.m.v. epoxy behandeld.
Op maandag 09.12.2002 is bij een ijskoude oostelijke vrieswind de kap van de molen afgenomen; de kap en de as zijn in de tuin van Ludger Pauls gestationeerd terwijl het bovenwiel met vang, voeghouten, kruivloer, bovenring en de diverse dwarsbalken voor vervanging c.q. reparatie naar de werkplaats van Molenmakerij Beijk in Afferden zijn vervoerd. De romp heeft een noodkap gekregen en Ludger daarmede een dak boven zijn hoofd.

De Hamse molen te Wanroij
De molen verkeert sinds ons vorig bericht nog in goede conditie. Verder zijn er volgens Jan Selten geen bijzonderheden te melden. Voor de gescheurde loper van de achtermolen is een offerte aangevraagd.

Tekst: Frits Harteman en Ben Verheijen
Foto: Ludger Pauls

Molenbezoek in de regio

Ronde stenen bergmolen "Nooitgedacht" te Afferden
Openingstijden: geen vaste openingstijden (geen vaste molenaar)
Eigenaar: Harrie Beijk
Telefoonnummer(s): 0485-531910

Ronde stenen bergmolen "Martinus" te Beugen
Openingstijden: zaterdagmiddag van 14:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Frits Harteman; Hans Heijs; Marko Sturm en Ludger Pauls
Telefoonnummer(s): resp. 0485-572271; 0485-577330; 0485-573616 en 0485-515789

Ronde stenen bergmolen "Jan van Cuijk" te Cuijk
Openingstijden: zaterdagmorgen van 09:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Ben Verheijen en Stefan Willems
Telefoonnummer(s): resp. 0485-313298 en 0485-318028

Achtkante bergmolen "Bergzicht" te Gassel
Openingstijden: zaterdag van 10:00 tot 17:00 uur, diverse doordeweekse dagen
Molenaar(s): Jan van Haren en Mari Goossens
Telefoonnummer(s): resp. 0485-33124 en 0485-573815

Ronde stenen bergmolen "De Reus" te Gennep
Openingstijden: zondagmiddag van 13:00 tot 17:00
Molenaar(s): Harry Kaak en Jan Coopmans
Telefoonnummer(s): resp. 0485-516619 en 0485-511760

Zeskante bergmolen "Mariamolen" te Haps
Openingstijden: zondagmiddag van 15:00 tot 18:00 uur
Molenaar(s): Don Werts
Telefoonnummer(s): 0485-322460

Achtkante bergmolen "Gerarda" te Heijen
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Harry Kaak en Frank Heerde
Telefoonnummer(s): 0485-516619

Achtkante stellingmolen te Katwijk
Openingstijden: zaterdagmorgen van 09:30 tot 12:30 uur
Molenaar(s): Peter Simons; Perry Hendriks en Hans Selten
Telefoonnummer(s): resp. 0485-313673 en 0485-322872

Ronde stenen bergmolen "De Korenbloem" te Mill
Openingstijden: niet geopend voor bezoek (in restauratie)
Molenaar(s): geen

Ronde stenen bergmolen "De Vooruitgang" te Oeffelt
Openingstijden: zaterdagmorgen van 10:00 tot 13:00 uur (wintertijd)
Molenaar(s): Theo van Bergen en John Houben
Telefoonnummer(s): resp. 0485-361718 en 0485-320994

Standerdmolen "De Korenbloem" te Oploo
Watermolen te Oploo
Openingstijden: zaterdagmorgen van 09:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Jan van Riet en Piet Geenen
Telefoonnummer(s): resp. 0485-383551 en 0485-382891

"De Bovenste Plasmolen" te Plasmolen
Openingstijden: iedere tweede zaterdag van de maand van 11:00 tot 16:00 uur (van mei tot en met oktober)
Molenaar(s): Karel Siebers
Telefoonnummer(s): 024-6963357

Ronde stenen stellingmolen "Luctor et Emergo" te Rijkevoort
Openingstijden: zaterdagmiddag van 14:00 tot 17:30 uur
Molenaar(s): Mari Goossens; Robbert en Sytske Verkerk
Telefoonnummer(s): resp. 0485-573815 en 0485-313647

Ronde stenen bergmolen "De Heimolen" te Sint Hubert
Openingstijden: zaterdagmiddag van 14:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Harry Daverveld en Mart Deelder
Telefoonnummer(s): 0485-453353

Ronde stenen bergmolen "Rust na arbeid" te Ven-Zelderheide
Openingstijden: geen vaste openingstijden (in restauratie)
Molenaar(s): Ludger Pauls
Telefoonnummer(s): 0485-515789

Standerdmolen "De Hamse Molen" te Wanroij
Openingstijden: zaterdag van 10:00 tot 14:00 uur
Molenaar(s): Jan Selten; Jos Verberk en Walter Cornelissen
Telefoonnummer(s): resp. 0485-452587; 0485-578243 en 0485-478818

N.B. De openingstijden zijn slechts een indicatie. In sommige gevallen is/zijn de molenaar(s) niet of op een ander tijdstip aanwezig. Wilt u zeker zijn van een bezoek aan de molen, dan adviseren wij u telefonisch contact op te nemen met de desbetreffende molenaar(s).

Der Bauer und der Windmüller

Hierbij het vervolg van het stripverhaal “Der Bauer und der Windmüller” van Wilhelm Busch (1832-1908). Zie voor de vorige afleveringen Molenvriend nummer 46, 47 en 48.

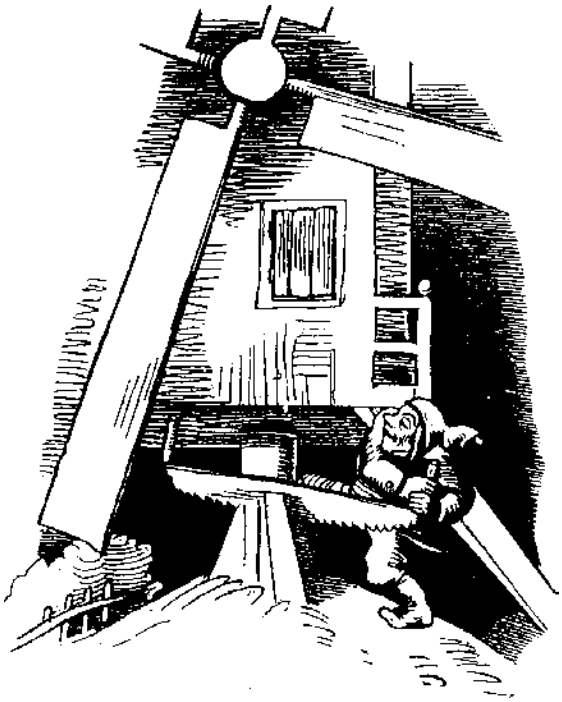

← Zur Mühle geht der Bauersmann
Und fängt sogleich zu sägen an.

Bij de molen aangeland
neemt de boer gelijk de zaag ter hand.

↓ Racksknacks!
Da bricht die Mühle schon -
Das war des bösen Müllers Lohn.

Racksknachs!
Daar breekt de molen af -
dat is des bozen molenaars straf.

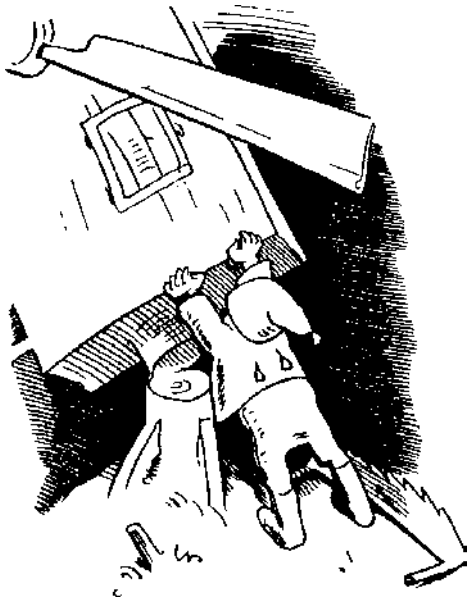

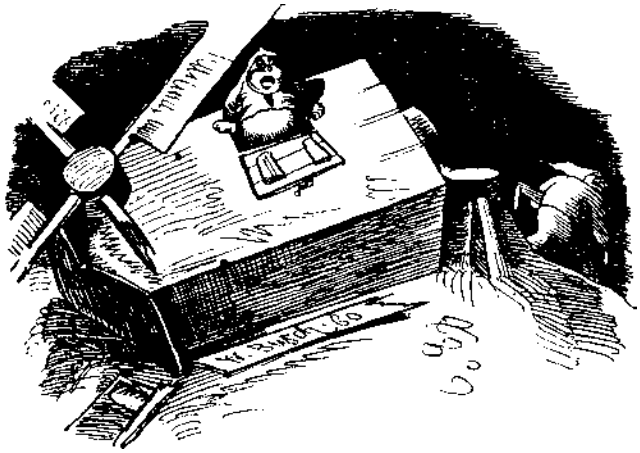

← Der böse Müller aber kroch
Schnell aus dem offnen Mühlenloch.

De boze molenaar denkt ik kruip
snel uit het open luiluik.

Vrije vertaling: Marko Sturm
Met dank aan: Gerd Hage

(advertentie)

van Eeten & Reijs Notarissen
Lid s.w.v. Land van Cuijk

Postadres: Postbus 11, 5450 AA MILL
Kantooradres: Oranjeboomstraat 3, MILL, Tel. 0485 - 451276 fax 454063

(advertentie)

BEIJK
molenmakers
houtrestaurateurs

Beijk Molenbouw BV
Rimpelt 15a
5851 EK AFFERDEN
tel. 0485-531910
fax 0485-532305

(advertentie)

Als je vooruit wilt in de veehouderij, kom dan eens met Hendrix praten.

Natuurlijk moet uw voerleverancier verstand hebben van voer. Maar hij moet ook met verstand van zaken kunnen meepraten over huisvesting, gezondheid, bedrijfsontwikkeling en milieu. Want uw bedrijfsresultaten hangen van veel meer af dan van voer alleen.
De Legpluimveegroep durft verder te kijken dan het voer dat zij leveren. Zij hebben een praktische kijk op hoe je een boerenbedrijf gezond kunt houden, nu én in de toekomst. Dat wordt des te belangrijker nu het er steeds meer om draait om de kosten te beheersen.

Hendrix
Legpluimveegroep
Hoofdstraat 4
6598 AD Heijen
telefoon 0485-490777
a nutreco company